

Kdo jste byly děti z hrobů 14, 44 a 63 v Divákách?

Jestliže smyslem antropologicky pojaté archeologie je rekonstruovat život konkrétních jedinců v minulosti, můžeme se pokusit nahlédnout také do života lidí, které dnes známe jen pod evidenčními čísly náleзовých zpráv z archeologických výzkumů.

■ Josef UNGER

Katedra antropologie PŘF
Masarykovy univerzity Brno

Není to cesta lehká a její úspěch odvisí nejen od toho do jaké míry se dochovaly kosterní pozůstatky a další inventář, ale i od hloubky našich znalostí o celkovém prostředí v němž žili. Pokusme se tedy nahlédnout do krátkého života tří dětí, které před více než jedenácti staletími oživovaly svým křikem a hrami jedno nepříliš významné sídliště na jižní Moravě.

Nejdříve tedy co skutečně známe z archeologicky zkoumané situace. Na nevýrazné ostrožně jižně dnešní obce Diváky nedaleko od Klobouk u Brna či Hustopečí, se již pět let zkoumá pohřebiště lidí, kteří zde žili v tak zvané střední a mladší době hradištní, to je v 9. až 11. stol. Na pohřebiště se přišlo náhodou, když při hlubší orbě v trati „Padělky za humny“ byly rozorávány kostrové hroby. Na základě upozornění dlouholetého spolupracovníka moravských archeologů Jaroslava Němečka, který z rozrušených hrobů zachránil stříbrný denár a záušnice bylo zřejmé, že se jedná o mladohradištní pohřebiště. Z mnoha důvodů, mezi nimiž nechyběla ani dostupnost z Brna a možnost výzkumného zázemí, byla lokalita roku 2000 zvolena jako místo školního výzkumu na němž studenti antropologie brněnské univerzity získávají praxi v odkrývání a dokumentaci hrobových nálezů z pravěku a časně doby dějinné. Pětiletý výzkum přinesl celou řadu zajímavých zjištění. Především místo mělo svůj kultovní význam již v pravěku.

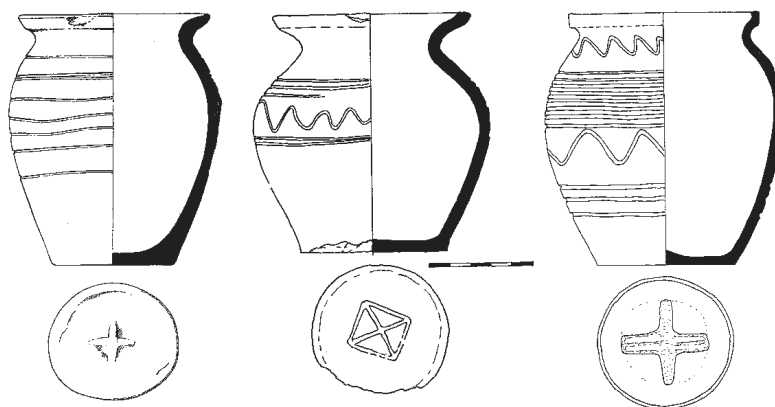
Dokládají to nálezy datovatelné do období kultury s moravskou malovanou keramikou, zvoncovitých pohárů a také hroby únětické i velatické kultury doby bronzové. Kromě očekávaných mladohradištních hrobů se však našly i hroby datovatelné do 9. stol., to je do doby velkomoravské (obr. 1). Vzhledem k hlubšímu zahloubení nebyly tyto hroby porušeny orbou. Mezi asi dvacítkou takto datovaných hrobů prozkoumaných do roku 2004, zaujmou tři hroby malých dětí ve věku do 4 let.

V hrobu 14 se vedle zbytků lebky s částečně prořezanými zuby, svědčícími pro osmnáctiměsíční stáří zemřelého dítěte, našla nádoba situovaná původně u nohou dítěte (obr. 2). Podobně i v hrob označený číslem 44 obsahoval nejen 10 mléčných zubů dítěte, které zemřelo ve věku dvou až čtyř let, ale i nádobku (obr. 3). Stejně tak i v hrobu 63 se kromě nepatrných zlomků kostí a zubů dvou- až tříletého dítěte, našla nádoba situovaná zase u nohou pohřbeného (obr. 4). Není toho mnoho, ale nasvědčuje to skutečnosti, že děti v tomto věku byly již jistým způsobem zařazeny do tehdejší společnosti a byl jim vystrojen pohřeb. A co děti mladší? Jejich kostřičky z tohoto pohřebiště neznáme, ale i na dalších venkovských pohřebištích té doby se nacházejí jen výjimečně; zato mezi sídlištními odpadky se kostřičky dětí najdou. Příklady známe ze zhruba stejných, nebo o něco mladších si-

■ Obr. 3
Diváky, Padělky
za humny.
U hrobu 44.

tuací prozkoumaných na kopci Rubín u Podbořan, Staré Boleslavi či Olomouce. Děti z Divák, s jejichž osudem se blíže seznamujeme, přežily tedy nástrahy nejtělejšího dětství, což nebylo vůbec samozřejmé. Vždyť ještě koncem 19. století, to je o tisíc let později, velmi dobrý znalec diváckých dětí, pan učitel Alois Mrštík ve své knize „Rok na vsi. Kronika moravské dědiny“ píše o tamních dětech: „Ročně ke třiceti se jich v Habrůvce (rozuměj Divákách, pozn. J. U.) narodí, a přes polovici jich zpět do klínu země povolá Pán.“ Jeden podstatný rozdíl zde přece jen byl. Jestliže v 19. století zemřelo dítě, bylo pohřbeno a to většinou přímo na hřbitově se vším co k církevnímu pohřbu patří; pokud jeho křest se nestačil realizovat, tak bylo pohřbeno někde u hřbitovní zdi, ale mezi odpadky se jeho tělíčko mohlo dostat jen v případě kriminálního činu. Pod tuto proměnu se podepsalo křesťanství, považující člověka za lidskou bytost od samotného početí, byť se vstupem nesmrtelné duše do plodu se počítalo až o několik týdnů později. Již na

■ Obr. 5
Diváky, Padělky
za humny.
Nádoby nalezené
v dětských
hrobech
14, 63 a 44.

■ **Obr. 4**
Diváky, Padělky
za humny.
Hrob 63
(obr. vpravo).

■ **Obr. 2**
Diváky, Padělky
za humny.
Hrob 14.

hřbitovech kolem velkomoravských kostelů, například kolem dvouapsidové rotundy na mikulčických „Valech“ se našlo několik kostříček novorozenců i dětí do půl roku a 35 % pohřbených nebylo starších šesti let. Vliv křesťanství na sociální status dítěte je zde zřejmý.

Dětem o něž nám v tomto příspěvku nejvíce jde se tedy podařilo přečkat nebezpečné měsíce a někdy i roky počátku života. Začaly mluvit, chodit a osvojovat si kulturu, to je způsob života na zemědělském sídlišti jižní Moravy, především hrou a pozorováním. Batolily se po hlíněných podlahách příbytků, tlačily se na pece v rohu místností, chodily bosé v košíkách, takže podle oblečení nebylo poznat kdo je chlapec a kdo děvče. Dnes samozřejmě nevíme, jestli tyto děti žily současně, nebo v rámci 9. stol. přišly na tento svět postupně, ale jedno měly společné – smrt. V době když je již rodina a společnost začala postupně vnímat přišel konec a rozplynuly se všechny naděje do budoucna. Žádné z nich již nebude pokračovatelem rodu. Nevíme, co bylo příčinou jejich smrti zda úraz, infekce, nebo i nedostatek potravy, ale každopádně byla jejich smrt vnímána jako něco nepatřičného, buď z hlediska příčiny, nebo věku. Dokládají to nádoby které se našly v jejich hrobech, nádoby, které patřily k běžnému inventáři tehdejších

domácností a které byly zhotovovány bez větších nároků na zručnost při tvarování i výzdobě (**obr. 5**). O jejich významu můžeme jen uvažovat. Nádoby v hrobech byly spojeny s předkřesťanskými náboženskými představami, protože s upevňováním křesťanství z hrobového inventáře mizí. Kultovní význam těchto nádob je potvrzen i značkami na dně z nichž dvě mají podobu kříže a jedno „psaníčka“. Naproti tomu v současných velkomoravských mocenských centrech na kostelních hřbitovech se nádoby najdou jen velmi vzácně. Proč se tedy tyto hrnky dávaly do hrobu a co vlastně obsahovaly? Zpravidla se uvažuje o tom, že v hrncích byla nějaká tekutina, případně i potrava. Vedle toho však byly zjištěny i stopy po vykuřování dýmem ze dřeva a pryskyřice. Obojí je doloženo na pohřebišti v Uherském Hradišti-Sadech na Horních Kotvicích. Nádoby tedy v souvislosti s odlučovacími rituály měly zajistit bezproblémový přechod dítěte do jiné dimenze. Uložením mrtvolky dítěte do hrobu na rodovém pohřebišti nad sídlištěm a provedením patřičných rituálních úkonů tedy krátká cesta některých dětí končila. Byly tedy spíše pasivními než aktivními tvůrci dění na venkovském zemědělském sídlišti, ale přece jen zde zanechaly stopu, stopu která ani po jedenácti staletích nezmizela.

Literatura

- Bláha, J. 2001: Archeologické poznatky k vývoji a významu Olomouce v období Velkomoravské říše. In: Galuška, L. – Kouřil, P. – Měřinský, Z., ed.: Velká Morava mezi Východem a Západem. Brno, 41–75.
- Boháčková I. ed. 2003: Stará Boleslav. Přemyslovský hrad v raném středověku. Mediaevalia archaeologica 5, Praha.
- Kyselý, R. 2000: Archeozoologický rozbor materiálu z lokality Rubín a celkový pohled na zvířata doby hradištní, Památky archeologické 91, 155–200.
- Marešová, K. 1983: Uherské Hradiště – Sady. Staroslovanské pohřebiště na Horních Kotvicích. Brno.
- Profantová, N. 2003: Mikulčice – pohřebiště u 6. kostela: Pokus o chronologické a sociální zhodnocení. In: Profantová, N. – Kavánová, B.: Mikulčice – pohřebiště u 6. a 12. kostela, Brno, 7–209.

■ **Obr. 1** Diváky, Padělky
za humny. Část pohřebiště
prozkoumaná v letech
2000–2003. Středohra-
dištní hroby vyznačeny
černě, dětské hroby
označeny trojúhelníkem.

